

Vlaams
Parlement

vergadering **C30**
zittingsjaar 2015-2016

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Leefmilieu, Natuur, Ruimtelijke Ordening,
Energie en Dierenwelzijn

van 20 oktober 2015

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Lode Ceyssens aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over bijzondere bejaging en de populatieregulatie van wilde zwijnen – 80 (2015-2016)	3
VRAAG OM UITLEG van Sabine Vermeulen aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over inrichtingen voor honden onder VLAREM – 118 (2015-2016)	6
VRAAG OM UITLEG van Axel Ronse aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over het tijdspad voor de omgevingsvergunning – 3 (2015-2016)	
VRAAG OM UITLEG van Ingrid Pira aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over het tijdspad voor de digitale omgevingsvergunning – 201 (2015-2016)	9
VRAAG OM UITLEG van Wilfried Vandaele aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over soortbeschermingsprogramma's voor EU richtlijnsoorten – 238 (2015-2016)	13

VRAAG OM UITLEG van Lode Ceyssens aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over bijzondere bejaging en de populatieregulatie van wilde zwijnen – 80 (2015-2016)

Voorzitter: de heer Bart Nevens

De voorzitter: De heer Ceyssens heeft het woord.

Lode Ceyssens (CD&V): Voorzitter, het is bijna traditie geworden in dit parlement dat ik elk jaar een vraag heb met een vrij groot Asterixgehalte. *(Gelach)*

We kunnen er wel mee lachen, maar het is een probleem dat toch vrij ernstige proporties begint aan te nemen in Vlaanderen.

De laatste weken hadden we weinig lessen te leren van Nederland. De Nederlanders dienden zich vrij bescheiden op te stellen van ons. Eind september las ik een interessant artikel over technieken die in Nederland worden toegepast om overlastdieren – het ging heel specifiek over everzwijnen – uit te kunnen schakelen met snellereactieteams. Ik moet zeggen dat ik wat gecharmeerd ben door alle technieken die werden ingezet: elkaar alarmeren met een app zodat men snel ter plaatse is, mobiele schiettorens die kunnen worden geïnstalleerd, en zelfs nadenken over het inzetten van drones met warmtecamera's om de dieren op te sporen.

Minister, ik heb mij hardop de vraag gesteld of dit zaken zijn die in Vlaanderen mogelijk of gewenst zijn in het kader van een populatieregulatie.

Zelf heb ik nog altijd de indruk dat we dit probleem niet onder controle krijgen. Ik verwijs naar de vele oproepen die ik vandaag krijg van landbouwers die heel hun oogst verloren zien gaan. Anderzijds blijft er nog altijd het probleem van verkeersongevallen met everzwijnen. Twee weken geleden zag ik daarvan zelf nog een melding. We mochten toen blij zijn dat het een klein evertje was dat werd aangereden, met toch nogal wat schade aan de wagen. Ik vrees voor de gevolgen wanneer er op een dag een kolos van 150 of 200 kilo de weg oversteekt en frontaal wordt opgeschept door een personenauto.

Uiteraard zijn we in onze aanpak gehinderd doordat er ondertussen een vernietiging is geweest voor wat betreft de bijzondere bejaging. Vogelbescherming Vlaanderen is naar de Raad van State getrokken en heeft de bijzondere bejaging laten vernietigen op basis van het ontbreken van een rechtsgrond hiervoor in het Jachtdecreet. We hebben dit euvel verholpen in dit parlement op 20 juli 2015. Ik herinner mij dat het voor sommige parlementsleden niet lang genoeg kon duren vooraleer dit euvel verholpen was. Anderen, waaronder ook onze fractie, waren de mening toegedaan dat het het best snel zou worden verholpen. Het is echter niet nog volledig verholpen, want ook de openingstijden moeten opnieuw worden goedgekeurd.

Ik lees vandaag op de website van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) dat de bijzondere bejaging terug zou kunnen vanaf 22 oktober 2015. Dat zou uiteraard een goede zaak zijn en niets te vroeg.

Minister, de nieuwe jachtbesluiten zijn ruim een jaar in werking, hoe kunnen we de resultaten evalueren tot op heden?

Wanneer zullen de openingstijden voor bijzondere bejaging opnieuw worden vastgelegd en zal er met andere woorden opnieuw bijzondere bejaging mogelijk zijn? Ik heb deze vraag om uitleg ingediend vooraleer de informatie van het ANB op de site verscheen. U kunt mij misschien bevestigen dat die informatie juist is?

Zijn er nog initiatieven genomen ter bescherming van de weggebruiker via bijvoorbeeld uitrastering om zo aanrijdingen op risicoplekken te voorkomen?

Hoe staat u tegenover de nieuwe technieken die door onze noorderburen worden gebruikt? Kunt u de mogelijkheid onderzoeken om die ook in Vlaanderen in te zetten?

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Mijnheer Ceyssens, u vraagt specifiek naar de uitgebreide bejagingsmogelijkheden voor wilde zwijnen en wat daarvan de resultaten zijn.

Op dit moment wordt dat algemeen als positief onthaald. Maar het klopt natuurlijk dat we bij de Raad van State het probleem van de bijzondere bejaging moesten aanpakken en dat we de openingstijden voor de bijzondere bejaging opnieuw moesten vaststellen. Ze zijn door de Vlaamse Regering definitief goedgekeurd op 9 oktober en treden in werking tien dagen na publicatie in het Belgisch Staatsblad. Er is mij gezegd dat dit normaal gezien een van de volgende dagen in het Staatsblad zou moeten verschijnen.

De nachttacht is daarin mogelijk. Dat is natuurlijk bijzonder efficiënt. U stelt vast dat het misschien niet zoveel oplevert, maar die bijzondere bejaging heeft het voordeel dat er ook 's nachts kan worden gejaagd, wat heel efficiënt is voor wilde zwijnen.

We investeren ook in ecorasters langsheen de N75, de tweede fase vanaf Kolen-spoor te As tot aan de afrit 32 van de E413. Dat is in volle uitvoering. De werken naderen de afrondingsfase. Het is een gemeenschappelijk project van mijn diensten en de diensten van minister Weyts.

U verwijst naar een aantal nieuwe technieken die door onze noorderburen worden gebruikt. Die technieken, zoals apps, kunnen ook bij ons worden gebruikt. Het is mogelijk om zich op die manier te organiseren. Ook het inzetten van een verplaatsbare hoogzit is toegelaten, maar er mag niet worden geschoten vanop een voertuig, een auto of een trekker. Het initiatief voor het toepassen van bovenstaande technieken ligt dus bij de jagers op het terrein. Het kan perfect binnen de mogelijkheden die er nu zijn.

Het gebruik van drones met warmtecamera's voor het detecteren van wild is niet toegelaten. Er zijn ook niet echt plannen in die richting. Als de bijzondere bejaging van toepassing is, denk ik dat we meer resultaat zullen hebben met die nachttacht. Dat is niet iets dat we zomaar zullen kunnen oplossen met die drones.

De voorzitter: De heer Ceyssens heeft het woord.

Lode Ceyssens (CD&V): Minister, ik dank u voor uw antwoord. Ik ben alleszins blij dat die bijzondere bejaging terug mogelijk zal zijn vanaf 22 oktober. Vandaag is er op het terrein enerzijds de roep van de landbouwers die bijna wanhopig op het laatste moment hun oogst verloren zien gaan. Maar als ze de jagers contacteren, krijgen ze te horen dat het binnen de mogelijkheden die er vandaag zijn, nagenoeg onmogelijk is om die everzwijnen efficiënt te bestrijden.

22 oktober zal voor veel oogsten al te laat zijn. Maar goed, beter laat dan nooit. Naar volgend jaar toe is dat al een serieuze stap vooruit.

We kunnen alleen maar toejuichen dat er ecorasters worden geplaatst op de N75. Er zijn nog een aantal belangrijke verkeersaders in Limburg die dwars door everzwijngebied lopen. Ik denk bijvoorbeeld aan de N76 die helemaal van het midden van de provincie tot in het noorden loopt.

Die ecorasters zijn zeer duur – dat hebt u ook al gezegd in eerdere vragen – omdat ze zo zijn ontworpen dat ze alle soorten van wild tegenhouden. Minister, is het

eventueel mogelijk om samen met minister Weyts na te gaan of er kan worden ingezet op ecorasters die alleen everzwijnen tegenhouden? Ik kan mij voorstellen dat zo'n raster merkkelijk goedkoper kan zijn, omdat die fijnmazige draad onderaan dan al niet moet worden geplaatst. Ik denk dat het uiteindelijk onze betrachting moet zijn om de verkeersveiligheid maximaal te garanderen. In mijn ogen is deze maatregel veeleer een verkeersveiligheidsmaatregel dan een ecomaatregel.

Kan die app bijvoorbeeld vanuit het ANB worden aangeboden aan de jagerij om elkaar zo te informeren?

De voorzitter: Mevrouw Peeters heeft het woord.

Lydia Peeters (Open Vld): Mijnheer Ceyssens, ik dank u voor het stellen van uw vraag om uitleg. Op 30 september heb ik hierover zelf een schriftelijke vraag ingediend.

Ik vind het zeker interessant dat men vandaag het project van de ecorasters op de N75 toejuicht en als voorbeeld stelt. Ik was daarvan in de vorige legislatuur zelf een grote voorstander en bepleiter. Het heeft weliswaar vier jaar geduurd, maar in onze regio zijn we nu zeer blij met die ecorasters op de N75. We zijn ook blij dat die tweede fase richting Genk is gefinaliseerd.

De heer Ceyssens suggereert voor ecorasters te zorgen die enkel everzwijnen tegenhouden. Daarvan ben ik iets minder voorstander. Die ecorasters zijn namelijk ook heel effectief om onder meer de reeën tegen te houden, alleszins alles wat groot wild betreft. Want als die zonder meer een expresweg of een gewestweg met tweemaal twee rijstroken oversteken, vormt dat ook een gevaar voor de verkeersveiligheid. Zo zijn er reeën die van het nationaal park naar het natuurreserveaat Bergervan willen gaan. Ook daar moeten er ecorasters staan.

Ik wil een bedenking maken in verband met die nieuwe technieken. Ik heb vernomen dat men in Weert probeerde de landbouwsector ervan te overtuigen om te zorgen voor nieuwe inzaai technieken, met stroken in de maïsvelden waarover de jagers 's nachts gemakkelijk kunnen lopen. Dat is zeker toe te juichen.

Verder moeten we, net als onze Nederlandse collega's, blijven zoeken naar nieuwe methoden. Als er vandaag een bijzondere jacht wordt georganiseerd, wordt er vaak achteraf een beetje honend over gedaan, omdat er maar zeer weinig wordt afgeschoten. Anderzijds hoort men overal de geruchten dat de populatie van de evers op een alarmpeil komt. Ik denk dat we enerzijds blijvend moeten inzetten op het zoeken naar nieuwe technieken en anderzijds ook voor een goede afrastering van onze natuurgebieden moeten zorgen. Anders zullen de problemen zich blijven voordoen.

De voorzitter: De heer De Bruyn heeft het woord.

Piet De Bruyn (N-VA): Voorzitter, minister, collega's, het zou kunnen dat u het antwoord op mijn vraag al in het begin van uw antwoord hebt gegeven, maar ik was even afgeleid. In dat geval hoor ik het graag een tweede keer.

U herinnert zich dat we bij het aanpassen van het decreet twee rechtsgronden hebben ingevoerd: enerzijds om die bijzondere bejaging mogelijk te maken en anderzijds om in bepaalde gevallen schriftelijke bewijsvoering te kunnen vragen. Wat dat betreft, is het nodig dat er in uitvoering van het arrest van de Raad van State – vrij recent, ik denk van 10 september – tegemoet wordt gekomen aan een nieuw besluit van de Vlaamse Regering. Minister, is dat besluit gepland? Indien nog niet, wanneer mogen we het dan verwachten, zodat het tweede element van het compromis dat we toen hebben bereikt en geregeld, kan worden uitgevoerd?

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Collega's, uiteraard zullen we verder bekijken met minister Weyts, bevoegd voor openbare werken, wat de mogelijkheden zijn in verband met de ecorasters. We werken daarnaast ook verder aan het proefproject met de wilddetectie, die aankondigt dat je moet opletten omdat er wild oversteekt. In Leopoldsburg, Hechtel-Eksel, finaliseren we een onderzoeksfase. In de loop van volgend jaar komt er proefopstelling om na te gaan wat de effecten zijn. Mogelijk kan dat iets goedkoper zijn om te installeren en toch even veilig voor bestuurders.

Kan het ANB die apps aanbieden? Ze kunnen nu al worden geïnstalleerd. Ik stel voor dat onze diensten dat eens bekijken.

Mijnheer De Bruyn, wat het schriftelijk bewijs betreft, is er een vernietiging uitgesproken. We moeten bekijken hoe we dat kunnen remediëren. De Raad van State heeft een uitspraak gedaan. We moeten bekijken hoe we daaraan tegemoetkomen.

De voorzitter: De heer Ceyssens heeft het woord.

Lode Ceyssens (CD&V): Minister, ik dank u voor uw antwoord. Ik ben blij dat u de app zult laten bekijken door het ANB.

Elk alternatief voor de ecorasters is welkom. We weten dat we niet in tijden van grote budgettaire ruimte leven. Mevrouw Peeters, ik zou ook liever volwaardige ecorasters hebben, maar als er daarvoor geen middelen zijn, moeten we het doen met de middelen die we hebben.

Ik heb zelf ooit een aanrijding meegemaakt met een reebok of een reegeit, aan een behoorlijke snelheid. Zo'n diertje weegt maar 20 of 25 kilo. Het is hoogbenig, maar vrij licht. Dat is een enorm verschil met wilde zwijnen, die gemakkelijk meer wegen dan 150 kilo. Die worden ook niet omhoog gesmeten, maar het voertuig rijdt daar frontaal op in. Qua impact op het voertuig is dat een wereld van verschil. Ik houd daar nog altijd mijn hart voor vast. Er wordt hier vaak gelachen met de problematiek van de everzwijnen. In eerste instantie wordt vaak alleen de landbouwsector als schadelijker bekeken. De dag zal echter komen dat er een dodelijk ongeval gebeurt met zo'n everzwijn. Ik denk dat veel mensen die daar al eens lacherig over hebben gedaan, dan even ernstig zullen zeggen dat er maatregelen moeten worden genomen. Ik denk dat we ons het best op voorhand daartegen wapenen. Elk middel dat die dieren kan verhinderen de weg over te steken, moet ernstig worden bekeken. Ecorasters zijn niet de enige zaligmakende oplossing. Als we een goedkopere oplossing kunnen uitwerken, moeten we dat zeker bekijken. Ik denk dat er in Limburg nogal wat wegen zijn waar daaraan nood is.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Sabine Vermeulen aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over inrichtingen voor honden onder VLAREM – 118 (2015-2016)

Voorzitter: de heer Bart Nevens

De voorzitter: Mevrouw Vermeulen heeft het woord.

Sabine Vermeulen (N-VA): Minister, inrichtingen waarin honden worden gehouden, inrichtingen voor het africhten van honden, hondenfokkerijen, hondenkennels enzovoort moeten over een meldingsplicht of een milieuvergunning beschikken. Inrichtingen met vijf tot tien volwassen dieren vallen onder klasse 3 en hebben enkel een meldingsplicht. Inrichtingen met meer dan tien volwassen dieren vallen onder klasse 2. Voor die klasse is een milieuvergunning vereist.

In het Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning (VLAREM) II werd onder meer de definitie van honden aangepast. Wanneer VLAREM over volwassen honden spreekt, gaat het nu enkel over dieren ouder dan 6 maanden.

Minister, het is bekend dat er inrichtingen zijn die niet meer dan tien volwassen honden houden, maar die wel tot meer dan honderd pups – jonger dan 6 maanden – in de inrichting houden, verkregen door aankoop of import. Klopt het dat de milieureglementering strenger is – dus meer risico, meer mogelijke hinderlijke activiteit voor omwonenden inschat – voor iemand die elf volwassen honden houdt, dan voor iemand die vijf volwassen honden houdt, maar ondertussen vijftig of honderd pups op hetzelfde adres al dan niet tijdelijk onderdak biedt? Als dit klopt, waarom wordt de milieu-impact van de pups op de omgeving dan niet meegenomen in de wetgeving?

Stel ik het dus correct dat VLAREM stelt dat de inrichtingen die minder dan tien volwassen honden houden, maar wel tot een honderdtal puppy's onderdak bieden, aan minder milieuregelgeving moeten voldoen om hun activiteit zonder mogelijk gevaar of hinder voor de omgeving uit te voeren?

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: U zegt het zelf: in een aantal gevallen, bij bepaalde activiteiten of installaties moet er ofwel een melding worden gedaan of is er een milieuvergunning nodig. Dat staat allemaal zo in VLAREM. Het is zo dat er in VLAREM ook rubrieken zijn met lijsten waar er een aantal drempels zijn ingebouwd. Die indelingsdrempels zijn ingesteld vanuit het oogpunt van administratieve vereenvoudiging, dus om te voorkomen dat we voor van alles en nog wat een melding moeten doen of een vergunning moeten verkrijgen.

Het werken met die drempels kan altijd aanleiding geven tot discussie, vooral in de gevallen waarbij men net onder die drempel valt. Het is ook niet onmogelijk dat in specifieke gevallen de omwonenden een meldingsplichtige activiteit als hinderlijk kunnen ervaren.

Hinder hebben hangt altijd af van de aard van de activiteit. Er zijn ook andere factoren die spelen, zoals een ruimtelijke scheiding of andere activiteiten.

Het is natuurlijk zo dat ter wille van die specifieke gevallen in artikel 20 van het decreet betreffende de milieuvergunningen de overheid bevoegd voor de aktenaam van een melding van een inrichting derde klasse ook bijzondere voorwaarden kan opleggen die strenger kunnen zijn dan de algemene sectorale milieuvoorwaarden.

Inrichtingen waar honden worden gehouden, het africhten van honden, hondenkennels enzovoort zijn in de VLAREM-lijst ingedeeld onder rubriek 9.9, vanaf het ogenblik dat er ten minste vijf volwassen dieren worden gehouden.

Vanaf vijf tot en met tien dieren is de inrichting ingedeeld in de derde klasse en dus louter meldingsplichtig. Wanneer er meer dan tien volwassen honden worden gehouden, is de inrichting ingedeeld in de tweede klasse en dus milieuvergunningsplichtig.

De indeling gebeurt op basis van het aantal volwassen dieren en niet op basis van het aantal puppy's. Onder een volwassen dier wordt verstaan een hond met een leeftijd van 6 maanden. Het aantal puppy's in de inrichting is niet constant in tegenstelling tot het aantal volwassen dieren.

De hinder en risico's afkomstig van puppy's zijn ook anders dan die van volwassen dieren. De algemene en sectorale milieuvoorwaarden inzake hygiëne en hinderbeheersing staan in VLAREM, zowel voor meldingsplichtige als vergunningsplichtige inrichtingen voor het houden van honden. Zowel voor meldingsplichtige

als vergunningsplichtige inrichtingen kan de overheid ook altijd bijzondere voorwaarden opleggen.

De regelgeving is niet alleen van toepassing op de inrichting zoals die is omschreven in de indelingenlijst, maar op alle exploitaties. Heel concreet kan ze ook van toepassing zijn op puppy's. Er kan dus ook altijd worden gezegd dat daar voorwaarden gelden. In gevolg kan niet worden gesteld dat een inrichting die vijf of tien volwassen dieren houdt en honderd puppy's onderdak biedt, geen maatregelen moet nemen ter bestrijding van hinder en risico's.

Voor inrichtingen die niet onder toepassing van VLAREM vallen en dus minder dan vijf volwassen honden houden, kan de gemeente ook optreden op basis van een politiereglement. In heel wat politiereglementen wordt er aandacht besteed aan het houden van dieren. Los daarvan is er ook altijd de mogelijkheid om, als er klachten zijn of hinder is, op basis daarvan klacht in te dienen of juridisch op te treden om die hinder te vermijden. Abnormale burenhinder staat in het burgerlijk wetboek.

De voorzitter: Mevrouw Vermeulen heeft het woord.

Sabine Vermeulen (N-VA): Minister, ik dank u voor uw antwoord. U ging heel snel, dus ik zal het eens heel goed nalezen. U hebt een heel stuk aangehaald dat ik in mijn inleiding vertelde. Ik heb niet echt een antwoord gekregen op de vraag of u het normaal vindt dat een inrichting die maar vijf volwassen honden houdt en tien puppy's als minder hinderlijk wordt beschouwd dan een inrichting met tien volwassen honden. We moeten ernstig blijven. Vier Duitse dogpups zijn mijns inziens even hinderlijk als volwassen honden. Ik denk dat er een probleem is met het vastleggen van de leeftijd op 6 maanden in VLAREM. Wetenschappelijk klopt het misschien dat een hond dan volwassen is. Maar als iemand honderd pups in een inrichting houdt, zal dat toch wel een zeer grote milieuhinder betekenen qua lawaai of milieuvervuiling.

Minister, vindt u dit ook?

De voorzitter: De heer Sanctorum heeft het woord.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Groen): Ik deel de bezorgdheid van mevrouw Vermeulen. Het thema leeft bij een aantal specialisten inzake dierenwelzijn. Een hond is volgens VLAREM officieel hond vanaf 6 maanden. Ik zie daar eerlijk gezegd geen enkele objectieve reden voor. Ik kan daarrond een heel technische uitleg geven. Ik begrijp ook niet dat voor een inrichting met een paar volwassen honden en misschien een tiental, honderdtal of zelfs nog meer pups andere regels gelden. Op den duur organiseren bedrijven zich ook zodanig dat ze heel veel puppy's houden en heel weinig volwassen dieren houden, om toch maar zo weinig mogelijk onderhevig te zijn aan die milieuregelgeving. Mij lijkt dat totaal onlogisch. Ik heb nog geen enkele zinnige reden gehoord om dat zo aan te houden.

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: De regelgeving is inderdaad gebaseerd op die volwassen honden, vanaf 6 maanden. Maar er kunnen altijd specifieke bijzondere voorwaarden worden opgelegd, net om te verhinderen dat er honderd puppy's zijn en vijf volwassen dieren. Er kunnen perfect limieten op worden gesteld. Dat kan door de vergunningverlenende overheid, maar ook bij een melding. Die mogelijkheden zijn er.

Nogmaals, als er abnormale hinder is van dergelijke instellingen, kan daartegen perfect worden opgetreden en kunnen er limieten worden opgesteld. Het staat zo in de regelgeving omdat het niet altijd evident is om exact te bepalen hoeveel puppy's er zijn. Dat schommelt nu eenmaal, als een hond pas puppy's heeft. Het is heel

moeilijk om een vergunning aan te vragen op basis van de puppy's, omdat er enorm veel verloop en verschil op zit. Daarom is de keuze gemaakt van 6 maanden.

Sabine Vermeulen (N-VA): Dan stel ik voor, als er bijzondere voorwaarden kunnen worden opgelegd, dat het alleszins eens wordt bekeken binnen deze probleemstelling.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Axel Ronse aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over het tijdspad voor de omgevingsvergunning – 3 (2015-2016)

VRAAG OM UITLEG van Ingrid Pira aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over het tijdspad voor de digitale omgevingsvergunning – 201 (2015-2016)

Voorzitter: de heer Bart Nevens

De voorzitter: De heer Ronse heeft het woord.

Axel Ronse (N-VA): Voorzitter, minister, collega's, we staan aan de vooravond van een historisch moment, een moment waarop Vlaanderen zijn milieu- en bouwvergunning tot één maakt, een moment waarop Vlaanderen de eerste concrete stap zet tot een 'one stop shop' aangaande vergunningen, een moment waarop we best fier mogen zijn, een moment ook dat nog wat voorbereiding vergt. We hopen dat de omgevingsvergunning in 2016 effectief voor het eerst in gang zal treden. Nadat u het verhaal omgeving 1.0 hebt uitgewerkt, minister, mag u meteen opnieuw aan de slag om omgeving 2.0 uit te werken, met onder meer de integratie van de socio-economische vergunning, zodat er echt sprake is van een geïntegreerd proces.

Het uitvoeringsbesluit voor de omgevingsvergunning werd op 24 april 2015 voorlopig goedgekeurd door de Vlaamse Regering en voor advies overgemaakt aan de Raad van State en het Overlegcomité. Tijdens de bespreking van een vorige vraag om uitleg over de technische storingen in het omgevingsloket hebt u gezegd, minister, tot mijn grote plezier, dat het de bedoeling blijft om de omgevingsvergunning uit te rollen op hetzelfde moment als het digitaal loket.

Aan de vooravond van die historische hervorming, minister, wil ik enkele concrete vragen stellen. De adviezen van de Raad van State en de Overlegcomités zijn binnen. Ik hoop dat het allemaal positief is en dat ons tijdspad niet in het gedrang komt. Kunt u mij daarvan verzekeren? Indien er eventueel fundamentele opmerkingen werden gemaakt, kunt u mij meegeven welke?

Zijn er eventueel andere problemen of elementen waardoor het besluit vandaag nog niet definitief kon worden goedgekeurd? Op welke termijn zal het besluit definitief kunnen worden goedgekeurd, zodat het Omgevingsdecreet in 2016 in werking treedt en u als minister van Omgeving een van de meest historische hervormingen zult hebben doorgevoerd voor deze Vlaamse Regering?

De voorzitter: Mevrouw Pira heeft het woord.

Ingrid Pira (Groen): Minister, het staat al lang te gebeuren, maar het wordt inderdaad een heel belangrijk moment. Ik wil het meer bepaald hebben over het speerpunt of de kers op de taart: de digitale bouwaanvraag. Daarover bestaat veel ongerustheid bij steden en gemeenten. Die bezorgdheden komen voort uit de conclusies van een studie die de Vlaamse overheid liet uitvoeren naar de slaag-

kansen van het omgevingsloket. De VVSG verwoordde die ongerustheid deze zomer in een brief naar u en uw kabinet. Ze vroegen garanties over gebruiksvriendelijkheid, kwaliteit en kostenbeheersing, ook op lange termijn. Bij deze vraag komt de duidelijke mededeling dat gemeenten geen boodschap hebben aan strakke deadlines, wanneer dit gegarandeerd hogere kosten met zich zal meebrengen.

In uw antwoord weerlegt u deze bezorgdheid en moedigt u lokale overheden aan om vandaag reeds met de implementatie van de digitale vergunningsaanvragen te starten. Dat lijkt me op zich een goede zaak. Maar de bezorgdheid zit vooral op het vlak van software. Zo blijkt uit de studie dat het systeem voor de digitale bouwaanvraag niet hetzelfde zal zijn als het omgevingsloket. Het risico zit erin dat gemeenten twee keer moeten investeren in software en opleiding.

Minister, wat is het tijdpad om de digitale bouwaanvraag om te vormen naar het omgevingsvergunningsloket? Wordt er in dit tijdpad voldoende voorbereidingstijd uitgetrokken voor lokale besturen, zodat ze in optimale omstandigheden kunnen starten met de implementatie van de digitale omgevingsvergunning of bouwaanvraag? Zodra het systeem is uitgewerkt, moeten de gemeentelijke softwareleveranciers hun dossierbehandelingssystemen nog aanpassen, testen en uitrollen bij de gemeentelijke diensten. Is in gesprekken met de softwareleveranciers duidelijk geworden hoeveel tijd deze leveranciers nodig hebben om de apparatuur uit te rollen in de gemeenten? Wilt u burgers of bedrijven verplichten digitaal in te dienen? Daar kunnen we ons in vinden, maar bent u van plan om het verplicht in te voeren?

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Mijnheer Ronse, er is advies uitgebracht door het Sectorcomité, dat eigenlijk geen fundamentele opmerkingen had. Er is ook advies uitgebracht door de Raad van State. Fundamentele opmerkingen waren daar niet, maar wel een aantal legistische, juridische en technische opmerkingen, die we op dit moment aan het verwerken zijn en waar we dan mee naar de Vlaamse Regering zullen gaan.

Naast het verwerken van die adviezen van de Raad van State zijn we druk bezig met de finalisering van de aanvraagformulieren. Naast de digitale aanvraag, mevrouw Pira, blijft ook een papieren aanvraag mogelijk. Er werd en wordt ook heel veel tijd gestopt in de uitwerking van digitale systemen. Het uitvoeringsbesluit gaat er nog steeds van uit dat alle overheden vanaf dag één van de inwerkingtreding ook dossiers digitaal afhandelen. De agendering van de definitieve goedkeuring gebeurt zo snel mogelijk, zeker nog in het najaar.

Het systeem van het omgevingsvergunningsloket bouwt verder op dat van de digitale bouwaanvraag, zodat investeringen die gemeenten doen in de digitale bouwaanvraag, zeker niet verloren zijn. Het is evident dat zowel technisch als functioneel een aantal aanpassingen en uitbreidingen nodig zijn, om de meer uitgebreide dossierinhoud te kunnen verwerken. De aanpak van de technische aanpassingen wordt momenteel uitgewerkt in overleg met de IT-dienstenleveranciers van de lokale besturen.

Op dit ogenblik is de functionele analyse in volle ontwikkeling. Ook daar worden de lokale besturen van nabij bij betrokken. Het einde van de functionele analyse staat gepland op 22 januari 2016. Ondertussen is ook de technische analyse gestart voor bepaalde deelaspecten. De volledige ontwikkeling van het loket en het uitwisselingsplatform moet klaar zijn tegen 31 augustus 2016. De planning van de onderdelen die worden gebruikt door de lokale IT-dienstenleveranciers wordt de komende weken met hen afgestemd, opdat zij zich daarop optimaal kunnen voorbereiden.

Het is mijn overtuiging dat de ideale voorbereiding voor de lokale besturen bestaat in het zo snel mogelijk instappen in de digitale bouwaanvraag. De voorbereiding is

natuurlijk veel meer dan het aanpassen van softwarepakketten. Door nu al van start te gaan, kunnen ze zich al aanpassen en het al in de praktijk toepassen. 80 procent van de omgevingsvergunningsaanvragen blijft aanvragen voor stedenbouwkundige handelingen. Gemeenten die instappen in de digitale bouwaanvraag zullen dus naadloos kunnen voortwerken bij het starten van de omgevingsvergunning. Als men reeds daarvan gebruikmaakt, is de impact van de omgevingsvergunning beperkt tot uitbreiding van de scope richting milieu en verkavelingen.

Het principe voor de toepassing door de lokale besturen blijft bij de omgevingsvergunning hetzelfde als voor de digitale bouwaanvraag. Via een webservice krijgt het lokale bestuur een digitaal dossier binnen. Via acties in dat systeem kan het lokale bestuur communiceren met adviesinstanties, aanvrager en exploitant.

In het verleden hebben de IT-dienstenleveranciers aangegeven dat ze een aantal maanden nodig hebben om wijzigingen aan te brengen. Aangezien met hen een planning werd afgesproken, houden we daar rekening mee. Lokale besturen kunnen op twee manieren werken met het omgevingsvergunningsloket: ofwel maken ze gebruik van een internettoepassing die de Vlaamse overheid ter beschikking stelt, ofwel sluiten ze hun eigen dossiersysteem via een IT-dienstenleverancier aan, waardoor de dossiers automatisch in hun vertrouwde systeem worden opgeladen. Dus zelfs als hun IT-dienstenleverancier er niet in zou slagen om tijdig de nodige aanpassingen uit te voeren aan het interne systeem, kan het lokale bestuur toch nog de behandeling verzekeren. In het internetloket kunnen ze het aanvraagdossier raadplegen en de verschillende procedurestappen zetten die nodig zijn om de beslissing ook mee te delen.

In het najaar 2016 wordt de nodige vorming gegeven aan de betrokken lokale besturen over de werking van dit internetloket. Nogmaals, de beste voorbereiding is instappen in de digitale bouwvergunning. Ik zal het stimuleren door het huidige subsidiesysteem dat bestaat voor de digitale bouwaanvraag, door te trekken.

De tijd voor het uitrollen van aangepaste softwarepakketten bij de lokale besturen hangt af van het aantal dat instapt. Indien een gemeente reeds is toegetreden, zou de aanpassing beperkt blijven en zeer snel kunnen gebeuren. Aangezien nog niet duidelijk is hoeveel gemeenten nog aan het toetreden zijn tot de digitale bouw-aanvraag, is een precieze inschatting niet mogelijk. Lokale besturen zullen in elk geval kunnen starten met digitaal werken bij de start van de omgevingsvergunning via het internetloket, dus ook als hun interne systeem niet is aangepast.

Het is niet de bedoeling om burgers te verplichten hun aanvraag in te dienen, maar dat willen we wel stimuleren en ondersteunen. Ik heb wel de vraag gekregen van de VVSG of we bepaalde professionele gebruikers zouden kunnen verplichten om dat te doen. We zijn op dit moment aan het onderzoeken of dat zinvol is.

De voorzitter: De heer Ronse heeft het woord.

Axel Ronse (N-VA): Minister, u hebt het antwoord vrij droog gegeven. Ik denk dat u eigenlijk fantastisch nieuws hebt gebracht. Op het niveau van de Raad van State en het Sectorcomité zijn er geen noemenswaardige obstakels meer. We zijn in de laatste rechte lijn richting omgevingsvergunning aan het gaan. Daarvoor wens ik u en uw hele kabinet alleszins van harte te feliciteren. U hebt een lange weg afgelegd.

De uitdagingen die er nu nog zijn, hebt u opgesomd. We zitten in de laatste fase. De ogen zijn gericht op de eindstreep. We zijn al volop klaar om de omgevingsvergunning te vieren. Maar we mogen de voorbereiding voor de lokale besturen niet missen. Ik roep u op om met voldoende waakzaamheid en bedachtzaamheid mee het hele plan om het effectief in de praktijk uit te rollen, in goede banen te leiden. Het is belangrijk dat u nu en dan achterom kijkt, of iedereen goed mee is.

Op basis van uw antwoord en de verschillende teksten heb ik er alle vertrouwen in dat de omgevingsvergunning er effectief in 2016 op een vlotte manier zal komen, en dat we dan aan omgeving 2.0 met integratie van de socio-economische vergunning kunnen beginnen. Ik roep u op om er met wat meer passie en fierheid over te spreken. U mag er best trots op zijn.

De voorzitter: Mevrouw Pira heeft het woord.

Ingrid Pira (Groen): Ik ga een uitspraak van de heer Ronse scherper maken. Hij zegt: "We mogen de voorbereiding niet missen." Ik zou zeggen, minister, het is een heel veld van ambtenaren, architecten enzovoort dat op elkaar moet worden afgestemd. We mogen die voorbereiding niet onderschatten.

Als ik hoor dat de mensen in het najaar een opleiding krijgen, maar u nu niet weet hoeveel gemeenten zullen instappen, heb ik twijfels of alles wel op tijd op elkaar zal worden afgestemd. Een architect zei me onlangs dat het toch niet te onderschatten valt. Hoe gaan ze die grote plannen op het scherm krijgen, om dingen met elkaar te vergelijken? Het is een heel complex systeem.

Minister, wanneer hebt u wel een zicht op hoeveel gemeenten zullen instappen? Is inbegrepen in het tijdpad wanneer gemeenten moeten inschrijven?

De voorzitter: De heer Ceyssens heeft het woord.

Lode Ceyssens (CD&V): Mijnheer Ronse, toen ik daarstraks een complimentje gaf aan de minister, veel kleiner dan het uwe, werd ik door uw partijgenoten meteen verguisd als slijmbal. Ik ben blij dat er in de N-VA-fractie ook mensen zijn die de ratio boven de emotie verkiezen, proficiat.

Collega's, hier zijn heel grote stappen vooruitgezet. Hoeveel parlementsleden tel ik hier? In een vrij kleine commissie zetten we een aantal verzuchtingen om die door het hele parlement werden gedragen in de vorige legislatuur. Zeven partijen waren het eens dat de omgevingsvergunning er moest komen. Ik heb niet geturfd hoe dikwijls in de commissie-Sauwens het woord 'permis unique' is gevallen. Die was er al in Wallonië, al zijn het daar gewoon twee vergunningen die parallel worden behandeld. Daar moesten wij ook naartoe.

De omgevingsvergunning hangt al sinds de jaren 80. We kunnen niet genoeg onderstrepen dat we vandaag een revolutionaire stap zetten. Maar, en ik deel die bezorgdheid van mevrouw Pira, iedereen moet mee zijn. Ik stel vast dat er serieuze inspanningen worden gedaan om de mensen te vormen, echt niet alleen onze ambtenaren, ook de architecten die de dossiers moeten aanvragen.

Laat ons wel wezen, er gaat heel veel koudwatervrees zijn. We zijn er allemaal van overtuigd, dat er, zodra het in werking treedt, toch mensen zullen zijn, door een bepaalde conservatieve kracht die leeft, die zeggen dat het op niets trekt en dat het vroeger beter was. Nu we er hier allemaal zo van overtuigd zijn dat die omgevingsvergunning vooruit moet: laten we er samen voor zorgen dat die stem op dat moment niet de bovenhand krijgt. Als we op dat moment nog eens luid en duidelijk zeggen hoe belangrijk die omgevingsvergunning is voor Vlaanderen, dan ben ik er zeker van dat het project zal slagen.

De voorzitter: De heer Dochy heeft het woord.

Bart Dochy (CD&V): Heel kort, door de opmerkingen van de heer Ceyssens. Ik wil me aansluiten bij de laudatio van de heer Ronse. Wie zou ik zijn om dat tegen te spreken? Ik wil bijzondere aandacht vragen voor de opleiding van de ambtenaren van de gemeenten, en vooral ook van de architecten en studiebureaus. De

digitale verwerking heeft enkel zin als de digitale aanlevering behoorlijk gebeurt. Voldoende opleiding voor degenen die de dossiers indienen, is van belang.

De voorzitter: Mevrouw Peeters heeft het woord.

Lydia Peeters (Open Vld): Ik wil me ook aansluiten bij de lofzang van de heer Ronse. We moeten nu snel vooruit. De heer Ceyssens noemt het een revolutionaire stap, waar we nu allemaal eensgezind achter moeten staan. Dat is hier vandaag wel het geval. Bij onze noorderburen is die omgevingsvergunning al ettelijke jaren van kracht en zijn er amper problemen. Als zij het kunnen, kunnen wij het ook zeker.

Daarom stoort het me dat er wordt gehamerd op de vraag of de lokale besturen wel kunnen volgen. Als men het zelf wil, zal men kunnen volgen. Minister, ik steun u in uw standpunt dat als men nu al volop inzet op de digitalisering, straks het volledige traject om ook de milieuvergunning op te nemen enkel eenvoudiger zal zijn.

Tot slot. De heer Dochy heeft me de woorden eigenlijk al wat uit de mond genomen. Bij het middenveld, dat van de architecten en dergelijke, moet er inderdaad nog wat worden bijgepast. Vandaag staan heel wat architecten er nog wat huiverachtig tegenover om een bouwvergunning digitaal in te dienen. Zolang zij het niet digitaal doen, kunnen wij als lokale besturen moeilijk vooruitgang boeken in dat proces. De suggestie van de heer Dochy is dus heel goed: er moet ook daar gewerkt worden aan het opwarmen of stimuleren van de architectengroepen opdat er veel meer digitale bouwvragen worden ingediend en ze veel meer de norm worden in plaats van, zoals vandaag, de uitzondering.

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Dames en heren, ik denk dat we allemaal hetzelfde willen, dat we op dezelfde lijn zitten. Dit moet goed lopen en daartoe moeten we alles goed voorbereiden.

Het is ook niet de eerste keer dat ik vanuit West-Vlaamse hoek het verwijt krijg dat ik te weinig passie en emotie toon. Ik vraag begrip voor het feit dat ik een koele Oost-Vlaming ben die altijd beredeneerde betogen houdt en die misschien wat minder passioneel overkomt dan de West-Vlamingen, die hun zaak altijd heel passioneel en met bijzonder veel emotie kunnen verdedigen. Ik denk echter dat de resultaten tellen, niet de passie en de emotie.

We gaan ervoor. We hebben daartoe ook afspraken gemaakt. Toen we de omgevingsvergunning hebben goedgekeurd, hebben we ook een actieplan voor de lokale besturen goedgekeurd. We voeren dat ook uit.

Er vonden al een tiental infovergaderingen plaats, specifiek gericht tot architecten. We hebben er al tweeduizend architecten mee bereikt. We zijn er volop mee bezig om hen in te schakelen.

We zetten dus alle zeilen bij, en we hopen dat we tot goede resultaten kunnen komen.

De voorzitter: De vragen om uitleg zijn afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Wilfried Vandaele aan Joke Schauvliege, Vlaams minister van Omgeving, Natuur en Landbouw, over soortbeschermingsprogramma's voor EU richtlijnsoorten – 238 (2015-2016)

Voorzitter: de heer Bart Nevens

De voorzitter: De heer Vandaele heeft het woord.

Wilfried Vandaele (N-VA): Minister, er zitten drie nieuwe soortenbeschermingsprogramma's (SBP's) in de pijplijn. De drie doelsoorten zijn de Europese richtlijnsoorten grauwe kiekendief, kwartelkoning en hamster. Op het SBP van de kwartelkoning is er evenwel een negatief advies van de Inspectie van Financiën (IF) gekomen.

U beloofde bij het begin van deze legislatuur werk te maken van vier nieuwe programma's per jaar. Dit jaar kwam tot nu toe enkel de bever aan de beurt. Die is natuurlijk heel belangrijk, maar het was de enige.

Het verzekeren van het voortbestaan van Europese soorten maakt deel uit van het Natura 2000-programma. De zaak wordt echter wat ingewikkelder indien deze soorten zich vooral ophouden buiten de speciale beschermingszones, en dat is nu net het geval voor de hamster en de kiekendief.

Minister, op welke manier zult u het SBP van de kwartelkoning bijsturen na het negatieve advies?

Wat is de stand van zaken van de SBP's voor hamster en grauwe kiekendief? Wat is uw antwoord op de reactie van het IF op deze programma's? Wanneer plant u die SBP's te kunnen vaststellen?

Het SBP voor de bever werd door u goedgekeurd. Hangt daar een budget aan vast? Werden er reeds acties ondernomen?

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Voorzitter, mijnheer Vandaele, het klopt dat wij, zoals beloofd, voortwerken aan de SBP's. Op het SBP voor de kwartelkoning, waar zo hard aan werd gewerkt door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) in nauw overleg met de betrokken actoren, is er inderdaad een negatief advies van de IF gekomen. Dat is bijzonder jammer.

We bekijken nu opnieuw samen met het middenveld hoe we daarmee omgaan, hoe we eraan tegemoet kunnen komen om binnen de Europese verplichting te blijven en ook te zorgen voor een duurzame instandhouding, rekening houdend met het negatief advies van de IF. We zijn daar op dit moment mee bezig.

Dan zijn er de SBP's voor de hamster en de grauwe kiekendief. Die hebben hetzelfde traject doorlopen en daarover werd breed overlegd met het middenveld. Daarover is er nog geen advies van de IF. Beide zullen binnen het overleg met het middenveld worden getoetst. Ze waren nog niet overgemaakt. We zullen ze meepakken zodat we geen twee keer tegen een muur botsen.

Uw laatste vraag heb ik eigenlijk al beantwoord bij een schriftelijke vraag van de heer De Meyer. De focus bij de bever ligt niet zozeer op actieve maatregelen, maar op de begeleiding van de spontane groei van de populatie om tot een door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) bepaalde gunstige staat van instandhouding te komen binnen maatschappelijk aanvaarde grenzen. Voor de uitvoering van het goedgekeurde plan wordt ervan uitgegaan dat alle acties kunnen worden geïntegreerd binnen de bestaande processen waardoor er geen bijkomend budget noodzakelijk is. Het SBP voor de bever legt in de eerste plaats een stappenprogramma op aan de waterbeheerders. Dat kan op het terrein worden opgevolgd wanneer zich overlast voordoet.

Dat is de stand van zaken. Ik betreur samen met u dat we een negatief advies gekregen hebben, want dat is bijzonder jammer.

De voorzitter: De heer Vandaele heeft het woord.

Wilfried Vandaele (N-VA): Minister, u kunt het natuurlijk ook niet helpen dat er negatieve adviezen komen, maar we hopen natuurlijk wel dat we de vier SBP's per jaar halen. Ik verwacht van u dat u al uw charmes en argumenten op tafel legt om erdoor te geraken.

We hebben het gehad over de vier voor dit jaar. Hebt u al een zicht op de vier voor het komende jaar? Ik dacht dat er nog een drietal vissoorten in de pijplijn zaten – dit klinkt een beetje raar en pijnlijk voor die beesten – en ook nog twee vlindersoorten en vleermuizen.

De voorzitter: De heer Sanctorum heeft het woord.

Hermes Sanctorum-Vandevoorde (Groen): Minister, de heer Vandaele heeft het al een beetje aangekondigd. Bij de vorige vraag waren we erg positief over ontwerpen van decreet die werden ingediend. Rond dit dossier is het – met alle respect – soms echt huilen met de pet op. Het is duidelijk dat we het tempo van vier SBP's per jaar helemaal niet halen. Sinds de ondertekening van het Vlaams regeerakkoord zijn we tegen het einde van dit jaar, toch al anderhalf jaar bezig. Er zijn twee SBP's goedgekeurd: dat van de Antwerpse haven en dat van de bever.

Nu is er het negatief advies van de IF. Maar hoe vaak heb ik het argument niet gebruikt in een debat dat er een negatief advies van de IF was, waarna de Vlaamse Regering iets toch goedkeurt. Vandaag is het negatief advies blijkbaar genoeg om het hele dossier verder te blokkeren. Ik stel me daar ernstige vragen bij.

Er werden al eerder vragen gesteld over de SBP's. De heer De Bruyn stelde er een in oktober van vorig jaar. Ik stelde een vraag in mei van dit jaar. Nu stelt de heer Vandaele er een. We krijgen echter altijd hetzelfde antwoord. Er is geen fundamentele vooruitgang. Ik maak me daar grote zorgen over. Dat is trouwens niet alleen het geval bij Groen en de N-VA, maar ook bij heel veel natuurverenigingen in Vlaanderen.

De voorzitter: Minister Schauvliege heeft het woord.

Minister Joke Schauvliege: Mijnheer Vandaele, welke soorten komen volgend jaar aan bod? Dat zijn de knoflookpad, de vleermuizen, de roerdomp en de gladde slang.

Mijnheer Sanctorum, u hoeft geen zaken te zoeken die er niet zijn, dit is geen excuus om te vertragen. Het is natuurlijk zo dat we een heel traject doorlopen met heel veel stakeholders. Dat zorgt ervoor dat het lang duurt, dat klopt. Uiteraard gaan we nu ook proberen om de IF te overrulen in de Vlaamse Regering.

Als we iets hebben uitgewerkt met alle stakeholders waarin iedereen zich terugvindt en dat wordt voorgelegd aan de IF, waarna er een negatief advies volgt, dan kunnen wij toch niet plots eenzijdig vanuit ANB alles veranderen om het aan de regering voor te leggen? Dan is het toch logisch dat we eerst opnieuw met alle stakeholders overleggen over hoe we het zullen aanpassen en hoe we dat zullen beargumenteren? Dat zullen we doen.

Als we dat niet zouden doen, kregen we waarschijnlijk de opmerking dat er onvoldoende overleg was met de stakeholders en het middenveld. Dat doen we nu wel, en dat heeft niets te maken met het feit dat we ons erbij zouden neerleggen of dat het niet vooruitgaat. Het lijkt me elementaire beleefdheid en een normale gang van zaken wanneer iets samen met stakeholders werd uitgewerkt: als er iets moet veranderen omdat er een probleem is, dan koppel je terug naar de actoren die hebben meegewerkt.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.